محمد اسحاق بـرکت
ویرجینیا ـ امـــریکا

۲۵ جولای ۲۰۰۹

بیائید پښـتو بیاموزیم

ځورلسم لوست

(درس چهاردهم)

په پـښـتوکې امدادي توري:

۴ ـ هـ :
در دری آنرا هـای گردک ، هـای دوچشمه و هـای (همزه) میگوئیم، زیرا مقابل آن هـای دگری نیز تقریباً به عین صوت و صدا وجود دارد که آنرا هـای حلقی (چون از حلق ادا میشود) ، هـای حلوا یا های حافظ میگویند و به این شکل املاء میشود (ح).
در مورد این(هـ) گپ ها بسیار است و خیلی ها مهم و ضروری ، ازین جهت این بحث را میگذاریم به دانشمند گرامی جناب معروفی (ادیب و اوستاد زبان دری) ، امید است ایشان در مبجث (مشکلات املائـی در زبان دری) درین مورد بیشتر روشنی بیاندازند.

دغه توري ته چي لکه نور امدادي توري دکلماتو نور توروته خوځښت ورکوي په پښتو کي ګردی (ه) ويل کيږي او په دوه ډوله دی: ملفوظي او غير ملفوظي.
او بيا ځيني ليکوالان اوپوهان له بو څه توپير سره هغه ته جلي او خفي (هـا) وايي.

الف ـ ملفوظي (هـ) :
دغه توری د کلمو په سر ، مينځ او ځيني وخت چي د مخ توری يې الف وی د کلمو په پای کي هم ليکل کيږي لکه:
هـوښـيار ، هـوس ، ګـهيځ ، قهر ، بـهَـر(بيرون)، ناګاه
ځيني پوهان بيا دلته د ملفوظي (هـ) پر ځای وايي : چي جلي (هـ) هغه ده چي د مخ توری يې زوَر (زبر) ولري او د کلمو په پای کي ليکل کيږي لکه :
ټـولنه ، اوسپنه ، مـنـه او ....

ب ــ غیر ملفوظي(هـ) :
په پښتو کې هغه ګردی (ه) ته غیر ملفوظي وایي چې مخکنی توری یې زوَر یا زوَرکی (زیر)
ولري او د کلمو په پای کې لیکل کیږي لکه :
ملا له ، شپه ، پښـه، تخته ، ساړه ، واده ، واښـه او....
ځینې پوهان غیر ملفوظي ګردی (ه) خفی بولي اووایي کله چې دمخ توری یې زورکی و لري
امدادی توری دی لکه:
ساړه ، واده ، واښـه او....

یـادښت :
علاوه بر حروف مصوت یا (واولها) بعضی حرکات و آوازها نیز حروف را بدون موجودیت واولها
در کلمات به حرکت میاورند، همانگونه که در عربی و دری ازان به وفرت استفاده میشود در پښـتو
نیز کاربرد وسیع دارند و آنها عبارت اند از :
فتحه (زبر) ، کسـره (زیر) ، ضمه (پیش) ، تنوین ، مـد و....
پرته له هغو توریو چې مخکې مو پرې خبرې وکړې ځینې نور حرکتونه او آوازونه هم شته
چې توریو ته په ویـیوکې خوځښت ور کوي او هغه دادي :
ــ زوَر یا زبر لکه:
غَل (دزد) ، مَل (همراه) ، شَربَت ،
ــ زوَرَ کی یا زیـر لکه:
شِل ، رټِل (راندن) ، ځغَمِل (تحمل کردن) ، ښکنځِل (دشنام)، ځغستِل(دویدن)
ځَپِل (کوبیدن)
ــ پیش لکه :
کُل ، بُلبُل ، کابُل
ــ تنوین :
چېرته تنوین وي هغه به خامخا عربي لغت وي او په پښتو کې ډیر کارول کیږي لکه:
مثلاً ، مخصوصاً
ــ مـد لکه :
آس (اسپ) ، آسمان

تر بل پښتو لوست پورې مو په لوی او ښبونکي خدای سپارم ، ښـې چارې او بختورې شپې
او ورځې !